

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Ойын арқылы баланы дамыту жолдары

ЖАРИЯЛАНДЫ
14.05.2024СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/153055/

Тәрбиешісі: Алибекова Айжан Майдабековна

Қарағанды облысы білім басқармасы Теміртау қаласы білім бөлімінің «Қыздар гимназиясы»КММ жанындағы шағын-орталық

Тақырыбы: Ойын арқылы баланы дамыту жолдары.

Кіріспе :

Ерте балалық шақ — адам өміріндегі ерекше кезең, бұл баланың әлеммен негізгі қарым-қатынасы қалыптасатын кезең. Ерте балалық шақта бала үлкен даму жолынан өтеді. Бұл кезеңде адамның физикалық, психикалық және тұлғалық дамуының негіздері қаланады. Бұл үлкендермен қарым-қатынас формаларының пайда болуы, алғашқы әлеуметтік эмоциялардың пайда болуы, қарым-қатынасқа деген қажеттіліктің қалыптасуы, есте сақтау, қиялдау, пассивті және белсенді сөйлеудің дамуы, сөйлеу қабілетінің қалыптасу уақыты. сөздер мен заттар арасындағы байланыстар, ойын және өнімді іс-әрекеттің алғы шарттарының пайда болуы. Осыған байланысты ықпал етудің педагогикалық сауатты нысандары мен әдістерін пайдалана отырып, баланы тәрбиелеу мен оқыту процесін дұрыс ұйымдастыру қажет. Бұл жағдай өсіп келе жатқан адамның тағдыры үшін үлкендерге ерекше жауапкершілік жүктейді.

Ойын - балалар үшін ең қолжетімді әрекет түрі, қоршаған әлемнен алған әсерлері мен білімін өңдеу тәсілі. Ойын баланың ойлауы мен қиялының ерекшеліктерін, оның эмоционалдылығын, белсенділігін, қарым-қатынасқа қажеттілігін айқын көрсетеді. Біз кішкентай балаларды тәрбиелеу және дамыту құралы ретінде ойын мәселелерін қарастырамыз. Балаларға арналған ойындар — бұл жай ғана ойын-сауық немесе қызықты уақыт емес, күрделі, көп функциялы және білім беру процесі. Ойындардың арқасында балада жауап беру мен мінез-құлықтың жаңа формалары қалыптасады, ол қоршаған әлемге бейімделеді, сонымен қатар дамиды, үйренеді және жетіледі. Сондықтан бұл тақырып өзекті, өйткені кішкентай балалар үшін ойындардың

маңыздылығы өте зор, өйткені дәл осы кезеңде бала дамуының негізгі процестері жүреді. Бала өмірінің алғашқы жылдарынан бастап ойнай білуі керек. Баланы ерте дамытудың заманауи әдістерін қолданатын көптеген ата-аналар бүгінде бұл туралы ұмытып кетеді. Отыруды да үйренбеген баласын ата-ана ақылды, зерделі болып өседі деп ертерек оқуға үйретуге тырысады. Дегенмен, сөйлеу, есте сақтау, зейінді шоғырландыру, зейін, бақылау және ойлау оқу процесінде емес, дәл ойында дамытылатыны дәлелденген.

Өйткені, ойын бірнеше ойыншық емес, процесс. Балалар ойындары тек ойыншықтарды қолданумен ғана емес, балалардың қиялы ұшақты немесе құсты ұшатын атқа, ал бүктелген қағазды үйге айналдыруға көмектеседі. Ойында бала нақты өмірде әлі жүзеге аспаған мүмкіндіктерді ашады. Бұл болашаққа деген көзқарас сияқты. Ойын барысында бала көптеген басқа жағдайларға қарағанда күшті, мейірімді, төзімді және ақылдырақ болады. Және бұл табиғи нәрсе. Бала өз қалауын басқа балалардың қалауымен міндетті түрде сәйкестендіруі керек, әйтпесе ол жай ғана ойынға қабылданбайды. Ол ата-анасына және педагогқа қыңыр болуы мүмкін, бірақ ойын серіктестеріне емес. Ойын баланың қарым-қатынас дағдыларын және құрдастарымен белгілі бір қарым-қатынас орнату қабілетін дамытады. Бірақ ойын жеке тұлғаның жалпы дамуына әсер етіп қана қоймайды, сонымен қатар жеке танымдық процестерді, сөйлеуді, мінез-құлықтың озбырлығын қалыптастырады. Шындығында, мысалы, кем дегенде бірнеше минут тыныш отыру немесе сол қалпын сақтай отырып тұру қажет болған кезде баланың өзін, әсіресе оның қозғалысын бақылау қаншалықты қиын екенін бәріміз білеміз. Ойында күзетшінің рөлін ойнай отырып, балалар 9–10 минутқа дейін сол қалпын сақтай алады екен.

Физикалық және психикалық ойын, әсіресе ұжымдық ойын баладан өзінің барлық күштері мен мүмкіндіктерін жұмылдыруды талап етеді: Ойын баланың сөйлеу тілін дамытуға жоғары талаптар қояды: ақыр соңында ол нені және қалай ойнағысы келетінін түсіндіруі, кім қандай рөлді ойнай алатынын басқа балалармен келісуі, басқалар түсінуі үшін оның мәтінін айта білуі керек. т.б.

Ойын барысында баланың қиялы тез дамиды: ол таяқтың орнына қасықты, 3 орындықтың орнына ұшақты, текшенің орнына үйдің қабырғасын көре алуы керек. Бала ойлайды және жасайды, ойынның жалпы желісін жоспарлайды және ол алға қарай импровизациялайды.

Осылайша, ойын балаға тән емес екенін көреміз. Оның өзі – қоғам дамуының жемісі. Ойын өздігінен пайда болмайды, білім беру процесінде дамиды, сол арқылы баланы тәрбиелеу мен дамытудың қуатты құралы болып табылады.

Баланың психикалық дамуы оның іс-әрекеті процесінде қалыптасады. Заттармен ойнау және әрекет ету — өмірдің екінші және үшінші жылындағы балалардың негізгі іс-

әрекеті. Баланың бұл әрекетінің үйі айырмашылығы, ол баланың өзінің бастамасымен туындайды. Ойын баланың өмірінде үлкен орын алады: ұйықтау, тамақтандыру немесе оқумен айналыспайды, бала ойнайды. Бұл оның табиғи күйі. Ойын оған үлкен қуаныш сыйлайды және жағымды эмоциялармен бірге жүреді: ол жаңа ақпарат алудан, қажетті нәтижеге жетуден, үлкендермен және құрдастарымен қарым-қатынас жасаудан таң қалдырады және қуанады. Ойын – балалардың қоршаған әлемді түсінуінің тәсілі.

Ойын барысында бала көп «тәжірибе» жасай отырып, бастамашылдық пен шығармашылық таныта отырып, заттардың қасиеттерімен танысады. Ойын барысында зейін, қиял, есте сақтау, ойлау қалыптасады, ойын есептерін шешудегі белсенділік, дербестік сияқты маңызды қасиеттер дамиды. Дәл ойында құрбыларымен алғашқы жағымды қарым-қатынастар қалыптасады: басқа балалардың ойындарына қызығушылық, олардың ойынына қосылуға ұмтылу, алғашқы бірлескен ойындар, кейінірек құрдастарының қызығушылықтарын ескере білу.

Осы маңызды міндетті орындау үшін бірқатар ұйымдастырушылық мәселелерді шешу қажет, атап айтқанда: тәрбие мен оқытудың басқа түрлерінің арасында балабақшадағы балалардың өмірін ұйымдастырудың бір түрі ретінде ойын орнын анықтау; балабақша режиміндегі ойындарға уақытты белгілеу және балалардың ойын әрекетінің мазмұнын анықтау; Ақырында, ойындарды олардың күн мен жыл бойы өзгеруіне, балалардың қызығушылығына және олардың жасына сәйкес жабдықтау мәселесі үлкен мәнге ие болады.

Мектепке дейінгі білім берудің мемлекеттік білім беру стандартына сәйкес дамытушы ойын ортасын келесідей ұйымдастыруға болады:

1. театрландырылған іс-шаралар бұрышы.

Ертегілеріне арналған үстел үсті театр. Әртүрлі театрлық костюмдер, бас киімдер, шарфтар, қалпақшалар, гүл шоқтары, жануарларға арналған маскалар, алжапқыштар, моншақтар және басқа да әшекейлер.

2. сенсорлық даму бұрышы

Балаларға заттардың пішіні, түсі, өлшемі, бетінің табиғаты туралы түсініктерін дамытуға арналған материал (пирамидалар, түрлі түсті қораптар, ойыншықтар, мозаика, лабиринттер). Белгілі бір заттармен әрекеттерді меңгеруге, қарым-қатынас мәдениетіне үйретуге арналған әртүрлі дидактикалық ойындар.

3. дизайн бұрышы

Әртүрлі құрылыс материалдары: жұмсақ модульдер, ағаш текшелер, «кірпіштер»,

плиталар, құрылыс материалдарының жинақтары.

4. спорт бұрышы

Әртүрлі көлемдегі ашық түсті көп түсті шарлар, кеглилер, жұмсақ толтырылған текшелер, домалақ ойыншықтар, арқандар (балалар олардың үстінен басып өтеді немесе секіреді). Көптеген түрлі-түсті жұмсақ массаж шарлары бар құрғақ бассейн. Спорттық үрлемелі кешен.

5. өнер бұрышы

Мұнда бала өз бетімен мүсіндеп, сурет сала алады.

Бұрышта әртүрлі жануарлардың үлкен трафареттері, көкөністер, ыдыс-аяқтар, киімдер, жемістер мен қарындаштар, бояу кітаптары, пластилин, қарындаштар, маркерлер бар.

6. музыкалық бұрыш

Сылдырмақ, ағаш қасықтар, керней, бубен, барабан, гитара, аккордеон, фортепиано.

7. көркем сөз бұрышы

Суреттер, кітаптар.

8. экологиялық бұрыш

Бөлме өсімдіктері. Құрғақ аквариум. Құм, кішкентай ойыншықтар, қиыршық тастар салынған қорап.

Стандартта көрсетілген 5 білім беру дағдысының мазмұнын тәрбиешілер пайдалана алатын келесі ойын түрлерін қолдану арқылы жүзеге асыруға болады:

- **дидактикалық ойындар;**
- **рөлдік ойындар;**
- **қимылды ойындар;**
- **саусақ ойындары;**
- **учаске құрылысы және т.б.**

Содан кейін топтардағы ойынға жетекшілік етудің кешенді әдісі келесі компоненттерді қамтиды:

- балалардың өмірлік тәжірибесін жүйелі түрде байыту;
- балаларға ойын тәжірибесі мен ойын дағдыларын беруге бағытталған педагог пен балалардың бірлескен оқу ойындары;
- байытатын өмір тәжірибесі мен ойын тәжірибесін ескере отырып, ойын ортасын

уақтылы өзгерту;

- балаларды ойын мәселелерін шешудің жаңа тәсілдерін өз бетінше қолдануға және ойында өмірдің жаңа аспектілерін көрсетуге бағытталған ойын кезінде ересек адам мен балалар арасындағы байланысты белсендіру.

Қортынды:

Педагог үшін балалардың өз бетінше ойын әрекетін ұйымдастыру – жұмыстың ең қиын бөлімдерінің бірі, өйткені ол бір жағынан баланың инициативасын баспай, өз ойын шебер бағыттау керек, ал екінші жағынан баланы өз бетімен ойнауға үйретуі керек. Тәрбиеші өзі жұмыс істейтін жастағы баланың психикалық даму ерекшеліктерін ғана емес, сонымен қатар бүкіл топтағы балалардың даму ерекшеліктерін жақсы білгенде ғана өз бетінше ойын әрекетін дұрыс ұйымдастыра алады.

Балабақшадағы педагогикалық процестің «балалардың жас және жеке ерекшеліктері мен бейімділіктеріне сәйкес дамуы үшін қолайлы жағдайлар» жасауды қамтамасыз ету үшін ойынды балалар өмірін ұйымдастырудағы жетекші буынға айналдыру қажет.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Айгөлек 2014 ж №5,4 2015ж №7,8
3. «Кел, ойнайық» К. Толыбаев. 2001ж
4. «Ойлан тап» Аруна баспасы.
5. «Балалық шақ» С.Мәулен Алматыкітап 2011ж
2. Интернет желісі.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.